

DREVENÉ DVOJBOŽSTVO Z LOKALITY FISCHERINSEL

Prvá staroslovanská svätyňa na Slovensku

O tom, ako naši slovanskí predkovia prijímali kresťanstvo, vieme veľmi málo. Prvá písomná správa, ktorá do kristianizácie našej vlasti prináša aspoň trochu svetla, sa týka posvätenia kostola na panstve kniežata Pribinu v Nitre salzburským arcibiskupom Adalrámom roku 828. Historici však oprávnené upozorňujú, že išlo najskôr o formálny akt politického charakteru. Nová viera medzi Dunajom a Tatrami v tých rokoch ešte ani zďaleka nezvíťazila.

Svetlo do záhady o kultovom mieste Slovanov

Ba čo viac, zdá sa, že pokrstiť sa nedali ani príslušníci slovanskej elity. Sám Pribina ostával stále verný viere svojich predkov a krst prijal až roku 837 v rakúskom Traismaueri. Pravda, to už bolo po jeho vyhnaní z Nitry, keď mu jeho ochrancovia nedali inú možnosť.

V čase posvätenia kostola v Nitre Slovania teda vyznávali vieru svojich predkov. Bolo to polyteistické náboženstvo, čiže na rozdiel od monoteizmu verili v existenciu viacerých bohov. V čele staroslovanského panteónu stál Perún, vládca blesku a ohňa. Ďalším významným bohom bol Svarog, spájaný s ohňom, nebeským svetlom a teplom, ako aj jeho syn Svarožič. K pôvodným bohom, v ktorých verili Slovania ešte vo svojej pravlasti, patrili aj Stribog, boh neba a vetra, Chors, azda súvisiaci s mesiacom, Simargl, nám už nejasných kompetencií, i jediná zástupkyňa nežného pohlavia Mokoš, chrániaca úrodu. Panteón staroslovanských bohov je teda pomerne dobre zrekonštruovaný z rozličných písomných záznamov. Týmto božstvám sa do prijatia kresťanstva klaňali aj naši predkovia.

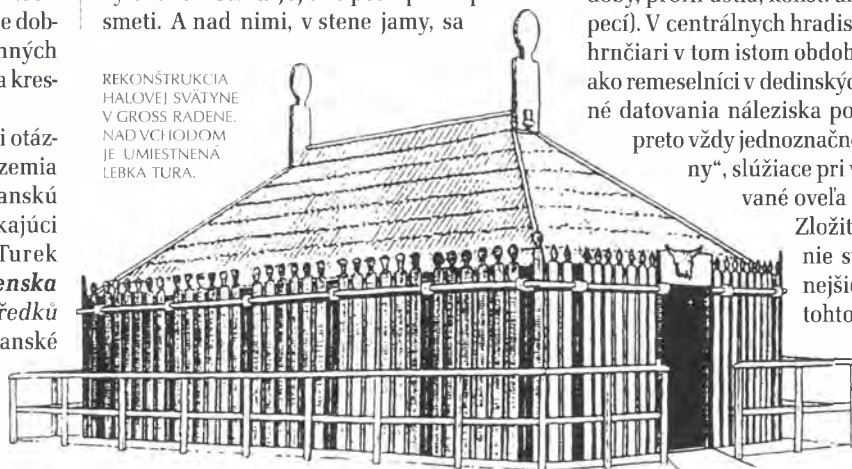
Až donedávna sme si však márne kládli otázku, kde sa tak dialo. Zo slovenského územia sme totiž nepoznali žiadnu staroslovanskú svätyňu. Ešte roku 1960 mohol vynikajúci český archeológ a slavista Rudolf Turek v prehľadnej práci *Pravěk Československa* napísať, že „pohanský kult našich predkú neznal chrámů“. O tom, že okolité slovanské kmene svätyne budovali, sa vedelo napr. na základe archeologických nálezov z prostredia východných Slovanov, z Poľska či z dnešného Nemecka.

Až výskumy moravských a českých archeológov v Mikulčiciach, Starom Meste pri Uherском Hradišti, v Pohansku u Břeclavi a v Hradsku na Kokořinsku priniesli doklady o tom, že aj stredoeurópski Slovania uctievali svojich bohov v svätyňach. Tie sa však od seba architektonicky líšili a definovať jednotnú pôdorysnú schému, rovnako ako rekonštruovať priebeh obradov v takomto kultovom objekte je veľmi ťažké. Odpoveď na otázku, ako vyzerali kultové miesta našich slovanských predkov, tak mohol priniesť len objav archeológov.

Zaujímavý nález

Počas jedného zo záchranných výskumov k nemu nakoniec nečakane došlo. Na okraji obce Most pri Bratislave, na najvýchodnejšom cípe Žitného ostrova, sa v 80. rokoch 20. storočia nachádzala veľká a hlboká jama po vyťaženom štrku. Jej dno postupne zaplňali smeti. A nad nimi, v stene jamy, sa

REKONŠTRUKCIA HALOVEJ SVÄTYNE V GROSS RADENE. NAD VCHODOM JE UMIESTNENA LEBKÁ TURA.

rysovali tmavé flaky – výplne dávnovekých zahĺbených objektov. V tom čase každodenne cestovala cez obec na výskum mohýl z halštatskej doby v Dolných Janíkoch, dnes už známych aj zahraničným bádateľom, vtedajšia pracovníčka Archeologického múzea Slovenského národného múzea (SNM) Etela Studeniková. Objekty neunikli jej pozornosti. Počas archeologického výskumu sa zistilo, že ide o stopy dovtedy neznámeho slovanského sídliska. Záchranný výskum lokality, ktorá bola ohrozená samovoľným zosuvom štrkových stien, trval tri roky. Preskúmaných bolo 14 objektov. Išlo o štandardné jamy amorfného tvaru, s lavórovite klesajúcimi stenami, ktorým archeológovia pripisujú funkciu hospodárskych alebo technických objektov. Okrem jedného...

Prekvapenie však priniesol práve ten jeden. Nachádzal sa zhruba v strednej časti preskúmanej plochy. Tvarom pripomínal výsek kružnice, ktorú vytvoril žlab dlhý vyše 27 m a široký maximálne 280 cm. Šírka objektu však kolísala, smerom ku krajom segmentu sa zužoval. Polkruh, alebo skôr štvrtkruh, bol otvorený smerom na východ. Objekt s obojstranne rozšírenou strednou časťou bol zahĺbený 20 – 50 cm do podlažia. Po obvode sa nachádzali nepravidelne rozmiestnené kolové jamy. Štyri kolové jamy v severnej časti tvorili obdĺžnik, v ktorom ležalo ohnisko vyplnené popolom a uhlíkmi. Pri ohnisku sa našiel roh tura. Severne od ohniska sa rozprestierali prepálené amorfné plochy a viaceré lokálnych sivých vrstvičiek, zrejme pozostatky malých, krátkodobých ohnísk. V zásype objektu sa našli črepy a zvieracie kosti.

To je všetko, čo z vôbec prvej známej staroslovanskej svätyne na Slovensku ostalo. Nájdené črepy ukázali, že kultový objekt pochádza z druhej polovice 8. storočia až začiatku storočia nasledujúceho. Zaujímavé je, že najpresvedčivejším argumentom na toto datovanie neboli slovanské črepy, hoci tie vo výplni objektu jednoznačne prevládali, ale niekoľko zlomkov z nomádskych hlinených zvoncovitých pokrievok. Problém spočíva v tom, že slovanské esovite profilované hrncovité nádoby, zdobené v hornej časti tela rytými vlnkami alebo obvodovým ryhovaním, sa vyrábali pomerne dlhý čas, pričom sa menila predovšetkým technológia výroby (t. j. zloženie hrncárskej hliny, spôsob tvarovania nádoby, profil ústia, konštrukcia hrncárskych pecí). V centrálnych hradiskách produkovali hrnčiari v tom istom období kvalitnejší tovar ako remeselníci v dedinských sídliskách. Presné datovania náleziska podľa črepov nie je preto vždy jednoznačné. Nomádске „zvonky“, slúžiace pri varení, boli používané oveľa kratšie.

Zložitejšie ako datovanie svätyne bolo presnejšie určenie funkcie tohto nezvyklého nálezu a jeho rekonštrukcia. Ako východisko poslúžil samotný pôdorysný